

SURİYELİ SİĞINMACILARLA GERÇEKLİĞE DÖNÜŞEN “KALE AVRUPASI” METAFORU

MERVE ZORLU

Yüksek Lisans Öğrencisi ESOĞÜ

“

AB nezdinde “mülteci krizi” olarak değerlendirilen Suriyeli sığınmacılara karşı göçü önleme ve dışsallaştırma odaklı politikalarla çözüm üretilmeye çalışılarak, Kale Avrupası’nı bir metafor olmanın ötesine taşıyan uygulamalar geliştirilmiştir.”

Günümüzde Avrupa Birliği’ni (AB) ifade eden Avrupa toplumlarının birçoğu tarihleri boyunca karşılıklı olarak göç vermiş ve almışlardır. Ancak Soğuk Savaş’ın sonlarından

itibaren Avrupa’da yaşanan göçlerin kaynağı farklı coğrafyaları içerecek kadar genişlemiştir. AB üye ülkelerini hedef alan göçlerin artışı birliğin de göçe yönelik yaklaşımını değiştirmiştir. Böylece göç, sınır güvenliğiyle ilişkilendirilerek entegrasyon sürecinin önemli bir aracı hâline gelmiştir. Dış sınırların güvenliği için üretilen politikalar ve uygulamalarla içeridekiler ve dışarıdakiler belirgin hâle getirilmiştir. Bu gelişmeler “Kale Avru-

pası” tartışmalarının doğmasına sebep olmuştur. 2010 yılında başlayan Arap ayaklanmalarının Suriye’ye sığması ve

2011 yılında iç savaşa dönüşmesi, zamanla Kale Avrupası metaforunu pekiştiren etkiler yaratmıştır. Birçok insanın yerinden edilmesine sebep olan iç savaş, başta sığınma amaçlı olmak üzere AB hedefli kitlesel göçlerin oluşmasına sebep olmuştur. AB nezdinde “mülteci krizi” olarak değerlendirilen Suriyeli sığınmacılara karşı göçü önleme ve dışsallaştırma odaklı politikalarla çözüm üretilmeye çalışılarak, Kale Avrupası’nı bir metafor olmanın ötesine taşıyan uygulamalar geliştirilmiştir. Bu bağlamda yazıda, Kale Avrupası metaforunun hangi politikalar sebebiyle oluştuğu ve Suriyeli sığınmacılarla nasıl gerçeğe dönüştüğü açıklanacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARININ TARİHSEL ÇERÇEVESİ

1985 Schengen Anlaşması ve 1986 Avrupa Tek Senedi AB entegrasyonunun önemli adımları olduğu kadar ortak göç politikalarının da temelini oluşturmaktadır. Nitekim birliğin iç sınırlardaki hareketliliklerde entegrasyonunu sağlayan bu anlaşmalar, dış sınırlarının denetimini önemli hâle getirmiştir. Böylece içeridekilerin ve dışarıdakilerin ayrışması Kale Avrupası metaforunun temeli olmuştur. Akabinde 1990 yılında düzenlenen Dublin Sözleşmesi ile ortak bir sığınma yönetmeliği oluşturulmuştur. Sözleşme ile sığınma başvurularının birliğin sınırlarından girilen ilk ülkede yapılması kararlaştırılmıştır. Böylece çoklu başvuruların önüne geçilerek sığınma taleplerinin azaltılması amaçlanmıştır.

1992’de imzalanan ve birlik için birçok alanda entegrasyonu sağlayan Maastricht Anlaşması, göç politikalarının da hükümetler arası nitelik kazanmasını sağlamıştır. Burada göç konusu ortak menfaatler çerçevesinde değerlendirilmiş ve sınır güvenliğiyle ilişkilendirilmiştir. 1997 yılında imzalanan Amsterdam Anlaşması’nın içeriğinde ise göçün bir iç güvenlik meselesi olarak algılandığı görülmüştür. Bu nedenle dış sınırlarda güvenliğin artırılması göç yönetiminin önemli bir parçası hâline gelmiştir. Ayrıca birlik sadece sığınma alanında değil vize uygulamalarında da ortak standartlar uygulama kararı almıştır. Söz konusu anlaşmaların ardından birliğin göç politikalarının gelişimi düzenlenen zirvelerle desteklenmiştir.

11 Eylül ile başlayan terör olayları birliğin göç politikalarının belirlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Bu olaylarla dış sınırlarda kontrollerin artırılması zorunlu hâle gelirken yasa dışı göçü önlemek birliğin önemli meselelerinden biri hâline gelmiştir. Böylece tüm insan hareketlikleri denetlenmeye başlamıştır. Bu kapsamda 11 Eylül olaylarından itibaren önem kazanan dört politikanın göçü engelleme, sınırlandırma ve dışsallaştırma motivasyonlarıyla uygulandığı görülmektedir. Bunlardan birincisi Avrupa Komşuluk Politikalarıdır. Böylece kaynak ve transit ülkelerden birliğe yönelik oluşabilecek potansiyel göçlerin engellenmesi hedeflenmektedir. İkincisi üye devletlerin üçüncü ülkelerle imzaladığı geri gönderme anlaşmalarıdır. Bu anlaşmalarla birlik, yasa dışı göçleri

sınırlarının dışına çıkarabilmeyi hedeflemektedir. Üçüncüsü dış sınırların kontrollerini arttırmaya yardımcı olan sınır gözetim teknolojilerine dayanan uygulamalardır. İnsan hareketliliklerini denetleyen bu sistemlerle üye ülkeler arası bilgi alışverişinin kolaylaştırılması ve denetimin tüm dış sınırlarda yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Dördüncüsü ise Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı (Frontex) ve AB Kolluk Kuvvetleri İş Birliği Ajansı (Europol) gibi kurumlar aracılığıyla yürütülen sınır operasyonlarıdır. Sınır teknolojileriyle sağlanan denetim söz konusu kurumların operasyonlarıyla da desteklenmeye çalışılmaktadır. Birliğin göç politikalarının temeline yerleşen göçü engelleyici, sınırlandırıcı ve dışsallaştırıcı bu uygulamalar, Schengen ile başlayan Kale Avrupası tartışmalarının yaygınlaşmasını beraberinde getirmiştir.

SURİYE İÇ SAVAŞININ AVRUPA BİRLİĞİ GÖÇ POLİTİKALARINA YANSIMASI

2011 yılında başlayan Suriye'deki ayaklanmalara karşı Beşar Esad yönetiminin uyguladığı şiddet ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir. Bu savaşın şiddeti ve uzun yıllar sürmesi bölgede farklı terör gruplarının oluşan güç boşluklarından yararlanmasına imkân sağlamıştır. Sonucunda ise gerek rejim gerekse de terörün şiddeti Suriye nüfusunun neredeyse yarısını yerinden etmiştir. Bu insanlar öncelikle Suriye ile yakınlığı sebebiyle Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Özellikle Lübnan ve

Ürdün gibi ülkelerdeki yoğun nüfus, istikrarsızlıklar, ekonomik olanaksızlıklar, kamp imkânlarının yetersizlikleri, yoksunluk ve haklara erişememe gibi problemler sığınmacıların daha cazip gördükleri AB üye ülkelerine yönelmesine sebep olmuştur. Böylece bu göçler başlangıçta bölgesel bir sorun gibi algılansa da zamanla küresel etkiler doğurmuştur. Neticesinde ise AB göç politikalarının yeni belirleyicisi Suriyeli sığınmacılar olmuştur.

AB'de entegrasyon ile paralel ilerleyen göç politikaları Suriyeli sığınmacı göçlerinin başladığı ilk dönemde de bu kapsamda geliştirilmiştir. Bu süreçte bekle-gör politikası izleyen AB, savaşın uzamasıyla birlikte sınır güvenliğini arttırmaya odaklanan adımlar atmaya başlamıştır. 2013 yılında oluşturulan Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (Eurosir) bunun önemli örneğidir. Söz konusu sistem sınırlardaki tüm insan hareketliliklerini kapsayan bilgilerin üye devletler arasında paylaşılması için önemli bir araç olarak tasarlanmıştır. Böylece dış sınırlarda sağlanan güvenlik arttırılmıştır. Ancak sınırlardaki artan bu güvenlik za-

manla yasa dışı göç oranlarını önemli oranda arttırmıştır. Bu durum AB'nin göç alanında proaktif politikalar üretilmediğinin de göstergesi olmuştur. Nitekim 2015 yılında Suriye'deki artan şiddetin ve sığınılan ülkelere yaşanan problemlerin etkisiyle AB'ye yaşanan göçler artmış ve birlik için krize dönüşmüştür.

2015 yılının ilk yarısında birliğin sıkı denetim altındaki sınırlarını aşamayan sığınmacılar zorlu ve ölümcül rotalara başvurduğu için Akdeniz'de çok sayıda insani kayıp yaşanmıştır. Bu dönemde Dublin sisteminin sınır ülkelere yüklediği sığınmacı başvurularının sorumluluğu birlik içinde ayrışmaların başlangıcı olmuştur. Bu süreçten itibaren entegrasyon temelli ilerleyen göç politikalarının niteliği değişmiş ve ulusal kapsamda uygulamalar hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bunun önemli bir nedeni de AB ülkelerini hedef alan terör eylemlerinin gerçekleşmesidir. Üye devletlerin Suriye'yi terör ihraç eden ve istikrara meydan okuyan olarak algılaması sığınmaların engellenmesini beraberinde getirmiştir.

Bu sebeple kara ve deniz sınırlarında askerî ve polis operasyonları artırılarak sınırlar gün geç geçtikçe militarize edilmiştir. Eylül 2015'te sığınmalara kota sisteminin getirilmesi üye devletlerin ülkesel düzeyde acil önlemler alabilmesini kolaylaştırmıştır. Böylece üye devletler sığınmacıları ülkesel ihtiyaç ve tercihlerine yönelik kabul edebilmiş veya başvuru almamayı seçebilmişlerdir. Özellikle bazı üye devletlerde sadece Hristiyan sığınmacıların kabul edildiği görülmüştür. Akabinde ise çoğu devlet tarafından Schengen askıya alınmış ve iç sınırlarda da denetimler arttırılmıştır. Bu kapsamda üye ülkelerin sınırlarına dikenli tel, çit ve duvar inşa etme uygulamaları birlik içinde hızla yayılmıştır.

Birliğin göç konusunu sınır güvenliğiyle doğrudan ilişkilendirdiğini gösteren bu politikalara ek olarak üçüncü ülkelerle iş birlikleri sağlanmıştır. Bu bağlamda Türkiye ile yapılan geri gönderme anlaşması bu politikaların önemli bir örneği olmuştur. Böylece birlik tüm sınır korumalarına rağmen geçiş sağlayan yasa dışı göçmenleri de sınırlarının dışına taşıyabilmiş-

tir. Uygulanan hızlı geri gönderme prosedürleriyle bu süreç mümkün olduğunca kısaltılmıştır. Benzeri iş birlikleri diğer geçiş ülkeleriyle de kurularak birlik sınırlarının ötesinde tampon bölgeler inşa edilmiştir. Bu sayede AB'nin göç sorununu sınırlarının ötesine taşıyarak dışsallaştırdığı anlaşılmaktadır. Ayrıca üçüncü ülkelerle Frontex aracılığıyla yürütülen denetim operasyonları ve Eurosur üzerinden sağlanan bilgi paylaşımı birliğin sınır gözetimini dış sınırlarının ötesine taşıdığını göstermiştir.

“

Birçok sivil toplum kuruluşunun saha çalışmalarıyla ispatladığı zorlayıcı geri itme eylemlerinin kimi zaman üye ülkelerin sınır görevlileri tarafından kimi zaman ise açık denizlerdeki operasyonlarla yapıldığı görülmüştür. Devam eden bu geri itme eylemleri sığınmacıların mağduriyetlerinin AB tarafından dikkate alınmadığını göstermektedir.

”

Son yıllarda bu dışsallaştırma eğilimi şiddet içerecek şekilde genişlemiştir. Bu kapsamda birçok sivil toplum kuruluşunun saha çalışmalarıyla ispatladığı zorlayıcı geri itme eylemlerinin kimi zaman üye ülkelerin sınır görevlileri tarafından kimi zaman ise açık denizlerdeki operasyonlarla yapıldığı görülmüştür. Devam eden bu geri itme eylemleri sığınmacıların mağduriyetlerinin AB tarafından dikkate alınmadığını göstermektedir. Uygulanan politikalar AB'nin Suriyeli sığınmacılar konusunda genel olarak dışsallaştırma ve engelleme tutumunda olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda birçok insan hakkı ihlal edilen sığınmacıların durumu AB tarafından göz ardı edilmektedir. Birliğin evrensel değerlerin savunucusu imajını sarsan bu politikalar, değerler Avrupası'nın yerini Kale Avrupası'na bıraktığını göstermektedir. Çünkü söz konusu değerlerin sürdürülebilirliği AB'nin kendi vatandaşlarına tahsis edilmekte ve sınır dışındakilerin ulaşması kimi zaman engellenmekte kimi zaman ise göz ardı edilmektedir. Birliğin içeridekileri ve dışarıdakileri net bir şekilde ayıran bu tutumundan ve sınır geçişlerinin zorlaştırılmasından, Kale Avrupası'nın bir metaforundan ziyade AB'nin gerçekliği haline geldiği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Suriyeli sığınmacıların devam eden mağduriyeti ve birlik üye devletlerine yönelik yasa dışı göç eğilimlerinin dönemsel olarak azalma gösterse de sonlanmaması, AB'nin göç yönetimi konusunda Kale Avrupası uygulamalarıyla başarı sağlayamadığını göstermektedir. ■

